

Hajo Herrmann

ŽIVOT

VÁLEČNÉHO PILOTA

Vzpomínky bombardovacího a stíhacího pilota luftwaffe

OMNIBOOKS

Hajo Herrmann

ŽIVOT

VÁLEČNÉHO PILOTA

Vzpomínky bombardovacího a stíhacího pilota luftwaffe

Hajo Herrmann, *Bewegtes Leben. Kampf- und Jagdflieger 1935–1945.*
© 1993 by Universitas in der Langen Müller Verlags GmbH, München
Translation © 2024 Vlastimil Dominik
ISBN 978-80-53007-03-0

Předmluva

Když jsem začal o těch událostech asi po čtyřiceti letech psát, písmenka, slova ani věty se ze mne příliš nehrnuly. Dlouhá doba, která od nich uplynula, spíše vyvolávala váhání a nechuť k práci vedle mého povolání navíc. Proto jsem se zpočátku omezil na to, že jsem poskytoval informace historikům, spisovatelům, novinářům a jiným zájemcům někdy na magnetofonovém pásku, jindy písemně a nejčastěji u Vídně při černé hodině zahalen kouřem dýmky. Čerpal jsem z vlastních vzpomínek, pamětí svých spolubojovníků, z válečných zápisků a nesčetných fotografií a filmů. Dlouho mě uspokojovalo, když jsem tu a tam viděl útržkovitě zachycenou svou životní dráhu. Přesto se mi zdálo, že v líčení některých událostí chyběly určité detaily a jejich dramatický obsah. Moje přemoudřelá rozmrzelost z toho, že o tom vím víc, byla otevřenou ránou, v níž se uhnízdily výčitky, a zároveň výzvou, abych se to pokusil napsat lépe. Povzbuzování mě pohánělo k důkladnosti a pravdivosti. Touha psát ze mne čas od času skutečně vytryskla. Zarytá lhostejnost mi pomáhala přehlížet chválu a hanu, kterých se mi dostávalo nebo které jsem mohl očekávat. Co jsme tenkrát dělali, viděli a spolehlivě slyšeli, patřilo nám. Co jsme nedělali, neviděli a hodnověrně neslyšeli, nebylo naše. Tak jedná soudce, když někoho trestá, vyslovuje osvobozující verdikt nebo dokonce chválí. Přenést se na místo, do času a okolností dění, na poznatkový a zkušenostní horizont a do vnitřního světa zážitků jednajících osob – to je jediné vodítko historika, jestliže chce vytěžit z minulých událostí trvalé poučení. Historie musí „stát na vlastních nohách“ poznamenal americký spisovatel Mailer na Frankfurtském knižním veletrhu v roce 1983. Tak chci postupovat i já – historickou pravdu i svou životní dráhu nasvítit dramatickým desetiletím německých dějin a mladším lidem tak se vši naléhavostí ukázat, co jsme prožívali; to velké riziko – život nebo smrt. Z úleku a účasti se čtenář pokusí vymanit tím, že se bude ptát po jeho smyslu a možná najde i odpověď.

Báseň promlouvá ústy „mladých mrtvých vojáků“ takto: „Naše smrt není naše. Je vaše a bude znamenat to, co z ní uděláte.“

Düsseldorf, jaro 1984

Kapitola 1

Doba míru 1934-1936

Velká Británie a Francie, po první světové válce znovuobnovené německými miliardami, obohacené o bývalé německé kolonie a území, povolily svému bývalému protivníkovi armádu o 100 000 mužích. Nesměli jsme mít letectvo ani lovecké zbraně. Na východě se zvedá Sovětský svaz opírající se o miliónové vojsko s nároky na vlastnictví historické pravdy – požaduje světovou revoluci a nadvládu.

Jeden pěkný květnový den roku 1935 jsem se plížil jako střelec číslo 1 na výšinu ve vojenském výcvikovém prostoru Döberitz, spíše v braniborském písku než ve vřesovišti, a před sebou jsem měl v ruce opřených o lokty lehký kulomet. Před kamarády ze své skupiny, praporečkáry s maršálskou holí v tornistře, mi na hlavě klímala přílba. Náš ročníkový učitel v Postupimi-Eiche nám důrazně nařizoval, abychom kmitali jako fretky, až se přiblíží velcí pánové, kteří jsou u nás na inspekci.

Vtom se na hřbetu kopce vynořila kavalkáda, krokem se k nám blížila a zůstala stát opodál. Neúnavně jsem po loktech postupoval dál s nezmenšenou horlivostí a stále stejnou rychlostí, zaměřený na vytrvalost, aby mě potom někdo z ostatních nenazval odporným šplhounem.

„Stůj!“ zvolal jeden z těch pánů. Zůstal jsem podle rozkazu ležet v bojové pozici, paty pěkně v písku, pohled upřený vpřed a čekal jsem na další povely. „Vy, kulometníku, tam dole je to trochu nepohodlné, co?“ Otočil jsem se na bok a podíval se nahoru nejprve do zlostných očí majora, ročníkového učitele. Okamžitě přiběhl náš instruktor, poručík, který pobíhal po našem útočném území. Zpražil mě ledovým pohledem a byl připravený majora podpořit. Nech toho, pomyslel jsem si umíněně, přece tu nesázím tuřín.

Tlustý pán v uniformě generála pěchoty usazený vysoko na kobyle se projevil jako lidumil. Zaspásoval: „Jestli se vám zde nelíbí, můžete jít ke mně.“ Přitom krátce pokývl k obloze.

Co to má být? řekl jsem si. Neviděl jsem ho už někdy? Není to Hermann Göring, ministr letectví z filmového týdeníku? Najednou jsem měl pocit, že ho poznávám. Vážně, je to on! Vždycky jsem měl potíže zapamatovat si lidi – dámy v nových kloboucích, se změněnými účesy nebo obarvenými vlasy. Ale tohle byl vrchol. Muž oblečený jednou v hnědé, podruhé v šedomodré, pak v šedé a dokonce v myslivecké zeleni?

No, když jsem si dal všechno dohromady, otázku jsem pochopil.

„Souhlasím, pane generále!“ zvolal jsem. „Moc rád. Mám už průkaz A pro bezmotorové létání; udržel jsem se ve vzduchu 35,1 vteřiny.“ Zdůraznil jsem tu dobu, kterou jsem překonal zkušební minimum třicet vteřin.“ Göring se hlasitě zasmál, ostatní pánové se povinně připojili a po chvíli i můj ročníkový učitel a poručík.

„Dobrá,“ řekl generál, „tak se ještě uvidíme.“ Přejel pohledem po ležící rojnici až k poslednímu muži a s uspokojením pokývl hlavou. Pak zamumlal pár slov majorovi a svým průvodcům, přičemž si jeden z nich naškrábal něco na papír. Poté se ozval povel: „Pokračujte!“

Představa, že o osm let později budu s tímto člověkem častokrát sedět hodiny a hodiny u jednoho stolu ve velmi zaujatém rozhovoru, na jehož konci řekne: „No, tak to udělejte!“ mi byla přinejmenším tak vzdálená jako mlhovina Andromedy od naší zeměkoule. Teď to ale znamenalo makat dál.

Poručík byl na mne od té doby našťvaný. Už když mě zahlédl, nálada mu viditelně klesla pod bod mrazu. Situace se postupně zhoršovala. Projevilo se to jednou, když jsme cvičili s lehkým minometem. Od

jeho sundání z podvozku až k výstřelu jsme museli provést asi deset úkonů, jak nařizoval služební předpis. Když měla naše obsluha cvičení alespoň dvanáctkrát úspěšně za sebou, usoudil jsem, že je na čase, abych navrhl určité zjednodušení – snížení počtu úkonů na polovinu. Poručík mi velmi klidně oponoval, ale trval jsem na svém a chtěl jsem změnu hned vyzkoušet. Když trval na svém, se svými nejnovějšími válečnickými poznatky v dějinách jsem počkal – generál von Steuben se také pokoušel naučit Američany bojovou přípravu Bedřicha Velikého, ale generál Washington mu vysvětlil, že jeho bojovníci za nezávislost jsou většinou farmáři a trapeři, a proto se to musí s nimi dělat jednodušeji.

Za mnou zafrkala kobyla. Patřila veliteli ročníku a jmenovala se Hvězda. Poté, co jsem postoupil na pozici nejzkušenějšího jezdce, jsem na ní směl příležitostně jezdit, což byla úplná slast proti vysokému hřbetu mého Síría. Hvězda se mezitím přiblížila těsně ke mně a začala mi očichávat kapsy, aniž by brala ohled na nezbytný odstup svého pána k podřízenému. Vždycky jsem jí přinesl nějakou dobrotu. Muž v sedle ji pevně držel na uzdě a řekl: „Cvičíte týden s minometem a už všechno víte lip. Nejsme žádní trapeři. Až to dotáhnete na velitele roty a budete mít za sebou troje podzimní manévry, můžete služební cestou podat písemný návrh. Přece nemůžete svým prvním dobrým nápadem pobláznit celé vojsko.“

Obrátil koně, ale ještě se zarazil a dodal, co mu zřejmě nejvíc leželo na srdci: „Lidé, kteří ten předpis vypracovali, mají za sebou čtyři roky bojových zkušeností ve světové válce. Přemýšlejte o tom!“ Poplácal Hvězdu po bocích a odcválal. Sice jsem si nemyslel, že praporčíci, z nichž se mají v krátké době stát nadpraporčíci, jsou vojskem, které lze pobláznit takovým střízlivým návrhem, ale ani trochu mě nepřekvapilo, když válečná škola vyzdobila můj posudek slovy:

... rád kritizuje a všechno ví lépe, proto je nezbytný dohled a přísné zacházení...

Sklíčilo mě to. Měl jsem přece ty nejlepší úmysly. Ale člověk má zřejmě raději držet hubu. Za žádnou cenu jsem nechtěl zklamat hamburskou Zemskou policii, která mě do školy vyslala. Byla to rázná vojenská parta lidí, po první světové válce skvěle vycvičená „rudým“ plukovníkem Dannerem a vyzbrojená kulometry a lehkými minometry. V tamějším výběrovém kurzu jsem byl hned za důstojnickým čekatelem von Bock und Polachem, potomkem staré vojácké rodiny a při pomýšlení, že bych tady mohl selhat, se mi dělalo nanic.

Do mé mizerné nálady explodovala výzva, abych se s velkou skupinou praporčků hlásil v berlínské Charitě k letecké lékařské prohlídce. A tak jsem přisupěl magdeburským osobákem na Anhaltské nádraží. Na lékařovu otázku: „Kolik denně?“ jsem hrdě odpověděl: „Nekouřím.“

Pak jsem se ocitl na náměstí Savigny u jednoho specialisty, který mě upoutal do elektrické židle, která se mnou začala kolébavě rotovat. Najednou stop! A měl jsem číst noviny. „Stále nic nevidíte? Musíte!“ Zíral jsem na tu změt černé a bílé, která mi splývala v šedí.

Konečně jsem spíš uhadl než uviděl-Lokalanzeiger. „No jo,“ zavrčel doktor a vyplnil dotazník, který mi nechtěl ukázat. Mou otázku nechal bez odpovědi, takže jsem se o svých vrozených schopnostech nebo neschopnostech nic nedověděl.

Na válečné škole jsem absolvoval závěrečné zkoušky; v taktice jsem správně určil místo hlavního útoku posíleného praporu na levé křídlo a neocitl se mezi propadlíky. Nestačil jsem se divit, kde novopečení absolventi tak bleskově sehnali výložky a závěsné šavle. Naše vítězství v posluchárnách a bednách s pískem jsme okamžitě oslavili v kasinu pod obrovským obrazem *The Germans to the front*, lampou slávy, kterou si naši otcové přinesli domů z Boxerského povstání.

Na červen a červenec 1935 jsem se vrátil do Hamburku do kasáren své staré šestasedmdesáté v Bundesstrasse, kde se z nás měl v krátké době stát 46. a 47. pěší pluk. Jako poručík jsem hrdě táhl se svou kulometnou četou na Fischbeckerské vřesoviště a koncem července jsem trávil dva týdny dovolené v Kielu.

Telegram, který mě zde zastihl a dovolenou mi zkrátil, jsem četl s rozzářenými očima. Povolával mě k zástavám, jež se svými vyšitými orly upsaly a přísahou zavázaly vládcům vzduchu a větrů.

Stálo v něm stručně a krátce: „Převelen k luftwaffe. Nástup do pilotní školy v Kitzingenu na Mohanu 1. srpna 1935.“

Matka mi jako dárek k narozeninám podstrčila krabičku kielských šprot a už jsem se trmácel se středně velkým kufrem a v dobré náladě vlakem přes německé Středohoří k Mohanu.

Až tady jsem se dozvěděl, kdo z naší postupimské party prošel lékařskými prohlídkami – všech čtyřiatřicet fešáckých poručíků, mezi nimi nás sedm Hamburčanů, v rajtkách barvy polní šedi, šedozeleň blůze, se zavěšenými dlouhými šavlemi, mělo zanedlouho všechny tyhle krásné drahé věci pověsit na hřebík; nahradila je šedá letecká uniforma.

Druhého srpna nás rozdělili do šesti skupin a přivedli k letadlům He 72 Kadett na instruktáž.

Třetího srpna jsem seděl jako první ze skupiny za svým švábským učitelem Ernstem Hetzelem v malém dvojplošníku D-EZOP, který se naprosto plynule míhl po rozjezdové dráze, zvedl se a nad červeně se lesknoucími jablky lučních sadů nabral kurz ke Steigerwaldu. Vzduch ono srpnové ráno voněl svěžestí. Panebože, je snad na světě něco krásnějšího?

Opatrně jsem na plynové přípusti a kniplu sledoval, jak to Hetzel dělá. Letěl strašně nízko nad zátočinami Mohanu a jednou se prohnal v náklonu devadesát stupňů stromořadím topolů, až jsem měl pocit, že jsme se dotkli větví. S takto zamotanou hlavou jsem pak musel ukázat rukou směrem k letišti.

Třináctého srpna vystoupil Hetzel z éra a řekl: „Tak leť!“ Bylo to jako blesk z čistého nebe. Udělalo se mi zle. Doufal jsem, že si budu moci ještě chvilku užívat klidné bezstarostnosti. Kamarády to neza-skočilo o nic méně. Copak jsme na tom už tak dobře? Váhavě jsem nastartoval. Teď to rozjet a rozjet! Zvednout. A byl jsem nahoře. Tak to by šlo.

Teď zatočit, ještě jednou, Iphofen, vpravo je Schwanberg, udělat okruh na závěrečné přiblížení. Stáhnout plyn. Je to moc vysoko – takže klouzat. To uměl Hetzel dokonale. Takže teď, říkal jsem si, pěkně klouzej; ať mají ti tam dole strach. Tři minuty samostatného letu jsem měl za sebou.

Cítil jsem se nádherně a letoun jsem posadil rovně. Přistání se povedlo.

Karl Hülshoff, budoucí dálkový noční stíhač, byl na řadě příští den. Říkal, že mi dá na frak. „Jen počkej, při akrobatickém létání ti ukážu!“

Brzy fičelo čtyřiatřicet poručíků leectva na přísný rozkaz samostatně na všechny světové strany, aby se naučili navigaci. Ale občas se všichni po vzletu shromáždili mimo dohled z letiště a na cesty se vydali v rojích. Soudržnost posiluje orientaci, protože dvanáct očí vidí víc než dvě, a společnost znamená také legraci, neboť se někdy může uspořádat divoká honička, pokud není v partě nějaký hnusný práskač.

Sklonoměr a zatáčkoměr zabudované ve školních letounech sváděly k nebezpečnému a nepatřičnému nápadu vyzkoušet si let naslepo, samozřejmě bez rádia, jenž byl před ukončením příslušné fáze výcviku přísně zakázán. Když jsem nastupoval do letounu před dalším přeletem, zjistil jsem, že z mého D-EZOP někdo vymontoval zatáčkoměr. Hetzel mínil, že se tak stalo v mém vlastním zájmu a kvůli bezpečí, protože bych prý určitě zase letěl nad mraky podle barografu a meteorologické mapy; podvedl bych ho, neboť po velkých dírách v mracích a viditelnosti na zem není ani stopy.

Příští přelet – Berlín. Nad Duryňským lesem se náhle zatáhlo. Mraky se proti předpovědi přihnaly rychleji.

Je to obvyklý obrázek – před jižními svahy bzučí roj dvojplošníků jako mouchy na skle. Neprojdou. Dám krk na to, že ani jeden nevyužije okliku přes údolí Werra, zvláště když mraky dál na západě klesnou ještě níž. A už vidím, jak jeden za druhým táhnou nahoru a mizí – ke skoku přes Rennsteig. Všichni budou později hlásit – Duryňský les skoro jasno, přelet s viditelností na zem. Ke zpátečnímu letu z Berlína do Kitzingenu ještě tentýž den to samozřejmě nebude stačit – kvůli Duryňskému lesu, protože kluci chtějí zůstat přes noc; „Cikánský sklípek“ láká. To mám být pitomou ovcí, která samotná přibekotá do Kitzingenu?

A už jsem v mracích, kurz severovýchod – Berlín! Rychloměr a výškoměr fungují. Zatím dobrý! A co poloha za letu? K tomu je přece pilotní kompas, který určí příčnou polohu skoro tak dobře jako sklonoměr nebo umělý horizont. A vítanou pomoc mi poskytuje také vítr, který mi vane na nos zleva a potvrzuje mi, že točím doleva. Rychle knipl doprava. Už jsem ve dvou tisících. Fouká zprava, takže knipl vlevo! Aha, slunce! Ale kde vůbec je? Mrknu na kompas, který se uklidňuje. Místo na severovýchod letím na západ; ta „kudrlinka“ mohla být křivější.

Až k říšskému hlavnímu městu vyhlížím díru v mracích. V tom bílém moři jsou tmavé kotliny mraků, ale pole, lesy a řeka zůstávají zahaleny. Přes chlupaté závoje prohlubenin konečně tuším a stále jen slabě a potměněle rozeznávám rohy a hrany, tvary vytvořené lidskou rukou, jak pode mnou ubíhají. Nechávám je být, protože přede mnou už září světlá zeleň zalitá sluncem.

Bez plynu a s písničkou na rtech jdu nad Labem prošpikovaným vlnolamy dolů; je to vítaná pastva pro oči každého strádajícího navigátora.

Na Kudammu bylo velmi útulně, snídaně u milých příbuzných byla výživná, a pak mě seřval Ernst Hetzel, až mi hlava brněla. Málem mi odešel barograf. Ale když jsem svůj let naslepo ve volném stylu vysvětlil, můj učitel nakonec projevil pochopení a laskavost. Beznadějný šílenec odmítající jakoukoliv zodpovědnost, splývalo nehlasně z jeho rtů. Ovšem chtěl mě uchránit před nejhrošším. Správně, Ernstíku, jsem přece tvůj parádní kůň. Udrž si ho. Když jsem žvanil švábsky, díval se na mne hodně ošklivě.

Zatáčkoměr byl opět namontovaný.

Ke svému velkému překvapení jsem svého leteckého učitele dostal tam, kde jsem ho vlastně vůbec nechtěl mít.

Letecká akrobacie! Karl Hülshoff mě v ní nedostal. O pár dnů později se vrátil dolů z prvního pokusu „bledý a páchnoucí“. Při všech těch figurách to v sobě neudržel. „Nemysli se, že to nezvládnou. Zdá se, že máš radost, co?“

„Jsem raději první než druhý. A ty ne, Karle?“

Den co den šel nahoru a krotil svůj žaludek a nervy tak tvrdohlavě, jak to dokáže jen někdo od fochu. Jeho vytahování mě pobídlo, abych udělal to, co náš Trenkle, instruktor jiné šestice a mistr v akrobatické pilotáži – přemet dopředu a na rozdíl od něj bez karburátoru pro let na zádech. Nával krve do hlavy, oči ven z důlků a píchání v nich; odporové pocity! Ale motto znělo: Překonat utrpení způsobené vlastní vinou. Řízené výkruty v krátkém podsaditém bručounovi Aradu Ar 64 na trase od Iphofenu až ke Schweinfurtu a zase zpět se prováděly mnohem mírněji; jeden výkrut za druhým, jednou tři doleva, pak tři doprava. Musel jsem to zvládnout a být si stejně jistý doprava i doleva. Nechtěl jsem mít žádnou lepší stranu. Slabá strana mě štvala. Jako pravák pokud jde o ruce i nohy jsem se při fotbale tvrdohlavě a vytrvale věnoval levé noze a vypracoval se v dorosteneckém týmu Holstein-Kiel na levé křídlo. Při dobrovolné pracovní službě na severním pobřeží v roce 1932 jsem lopatu držel střídavě v levé a pravé ruce. Takže výkrut vpravo, utažená zatáčka a souvrat vpravo mi musely jít stejně dobře jako naopak. Při cvičných vzdušných soubojích jsem zjistil, že mi to „vpravo“ nelétalo vůbec špatně.

Náš výcvik B2 se kolem Vánoc chýlil ke konci. Rozhýbali jsme W 33, W 34, He 46, He 45, Albatrose, L 101 a L 102. A museli jsme se rozhodnout, kam chceme – ke stíhačům, bombardákům, dopravákům nebo průzkumníkům. Hetzel, malý imperátor, řekl: „Ty budeš stíhač.“ Letecký akrobat Trenkle ve zkušební komisi přitakával. Pak jsem uviděl na jednom leteckém dni v Bamberku Udetu. Jeho akrobatické kousky mě ohromně nadchly.

Ještě než to v Kitzingenu skončilo, nechal se v malém kroužku slyšet velitel naší skupiny Putz, který si v roce 1917-18 jako letec u pěchoty společně s von Greimem užil tvrdého chleba a olova – stíhání je docela hezké, když svítí slunko, ale když je počasí mizerné, je stíhač bezmocný. Když jsme chtěli s dvojplášňákem He 51, kterým byly tenkrát vyzbrojené frontové jednotky, podniknout o víkendu přelet nebo třeba jinak vytáhnout ze stáje nějaké malé éro, nikdy jsme se kvůli počasí nevrátili zpět včas, pokud jsme vůbec dorazili k cíli. Ale u bombardovacího letectva to bylo úplně jiné. Tam by nás pořádně vycvičili v létání podle přístrojů. Na víkend bychom mohli vzlétnout, kdy by se nám zachtělo, a zpátky v službě bychom byli vždy včas. Mohli bychom si vzít kufr s civilem a plavkami, pláštěm a kloboukem. Přistáli bychom přesně na místě a nevěsty by nemusely čekat nebo jít zklamané domů.

V duchu jsem viděl slečnu nevěstu, štíhlou blondýnku, vlasy v týlu spletené do osmičky, jak na mne toužebně čeká. V případě, že by se nějaká kráska spokojila s mou maličkovostí, bylo by z taktických důvodů opravdu dobré být nezávislý na počasí, umět létat podle přístrojů a na velkých strojích. Rozhodl spíš sen než úvaha; osud v podobě ješitného veselého skřítka.

Když se začaly snášet na franckou zemi první jemné sněhové vločky a náš výcvik pomalu končil, překvapil nás, letecké pubertáky, velitel školy skvělou novinou, že dva z nás mohou letět do Berlína na Ples v opeře. A tak jsem se já, miláček štěstěny, uvelebil ve W 34, které řídil pobočník velitele školy. Protože Karl Hülshoff chtěl zůstat věrný, letěl se mnou Georg Reiss.

Bylo to vzrušující; poprvé oblečený v nadměrně velkém leteckém fraku se širokými stříbrnými lampasy jsem požádal taxikáře, aby nás dva odvezl od Brandenburské brány dvě stě metrů k Opeře na Unter den Linden. Na pozvánce totiž stálo: „Příjezd“. Ten taxikář na Pařížském náměstí si nás pohrdavě změřil,

protože jsme se podobali hotelovým vrátným. „K Opeře? Těch pár kroků? Co tam vůbec chcete?“

Náš pobočník už byl tu, nenápadně si od nás udržoval odstup a raději se připojil ke svým kamarádům z ročníku, kterým se na fracích vyjímal pilotní odznaky, což jsme jim záviděli. Pak zvedl Clemens Krauss taktovku k předešlé *Netopyra*, balet opery v bílém přitancil po širokém můstku spojujícím parket s jevištěm a uvedl zvláště nejstarší publikum do naprostého vytržení.

Vlevo v jedné z bočních lóží seděl patron této společenské události Hermann Göring, vedle něj Emma, jejíž krása a šarm všechny okouzlovaly, a také francouzský velvyslanec pan François Poncet, polský velvyslanec pan Lipsky a řada dalších akreditovaných vojenských atašé z dalekých zemí, všichni v parádních uniformách.

Zvláště pozorně jsem si prohlížel francouzského velvyslance. Francie mě zajímala. O strategickém umění Francouzů jsem získal vysoké mínění poté, co jsem si přečetl Clausewitzovu poznámku o Napoleo-novi a jiných vojevůdcích. A Napoleonův proslov k vojákům u egyptských pyramid jsem uměl nazpaměť. Velká úcta se mísila se zvědavostí. Už ve válečné škole jsem se rozhodl, že budu vojenským tlumočnickem z francouzštiny. Ale můj učitel francouzštiny to považoval za vyloučené.

Pak se parket uvolnil pro hosty a Georg Reiss už kroužil v rytmu valčků s jednou hezkou slečnou, princeznou Wiedovou, s níž si pak dokonce dopisoval. Odvážil jsem se přiblížit k jedné roztomilé dámě z baletu, kterou jsem, jak se zdálo, svým zjevením a úklonou překvapil, ale pak se mnou vesele odplula – nebo já s ní. Když jsem se po tanci rozhlížel po Reissovi, položil mi na rameno ruku jakýsi starší důstojník luftwaffe ve fraku ozdobeném dvěma řadami válečných vyznamenání. Vytýkal mi, že jsem právě tančil s „baletní krysou“, což je nemístné, pokud pozvané dámy toužebně vyhlížejí tanečnický. Ale po půlnoci se prý situace změní, dodal povzbudivě. Říkal jsem si, že „baletní krysa“ nezní zrovna moc hezky; vždyť tahle berlínská krysička byla docela milá.

Zasvěcený do těchto přísných zvyklostí jsem tedy přikročil k činu; u jednoho stolu seděla slavná Marianne Hoppeová, všeobecně známá z mnoha filmů, a nepřestávala sedět ani při desátém a dvacátém taktu. Žádný pán z její společnosti, mezi nimi Viktor de Kowa, ji nevyzval k tanci. Postupoval jsem podle instrukcí; vzpřímeně jsem k ní přišel a mírně se uklonil. Od pánů jsem sklídl jen udivené pohledy, od ní náznak rozpaků, ale zvedla se. Jak byla štíhlá a jak uměla tančit! Cokoli jsem řekl, jí připadalo legrační, dokonce se několikrát zasmála a vášnivě se na mne podívala. Vzbudila ve mně naději, že bych si mohl troufnout ji pozvat na nějaké pozdější rande. Ale pak mi došlo, že u hereček je to s opravdovostí citů a jejich projevem poněkud zvláštní. Okamžitě to muselo ven – jak je to možné, že radost a utrpení vypadají v každém jejím filmu jako opravdové. Přece to může být opravdové jen jednou, zvláště v lásce. Srdečně se zasmála a řekla, že je to pro ni kompliment večera.

Myslel jsem, že jsem si vedl skvěle a chtěl jsem o tom napsat rodičům.

Opojná plesová noc rychle uplynula, a protože jsme si prozíravě nevzali stůl a neobjednali víno, byla pro nás celá akce doslova levná. Zpátky z tohoto přepychového nádherného sálu na Mohan, kde jsme po posledních vzletech začali balit.

Vzhůru na kurz C!

Tak jsme se rozešli, vždycky dobře naladěná parta, z donucení živená většinou bílými klobásami se zelím, která mezitím přišla na chuť také vínu. Poté, co jsme u Herzogenaaurachu ztratili při simulovaném leteckém souboji báječného kamaráda, poručíka Lübkeho, bylo nás už jen třiatřicet poručíků. Střídavě jsme drželi u jeho rakve čestnou stráž a poprvé jsme pocítili na svých bedrech ruku osudu.

Na letecké základně v Gablingenu, přesně na sever od Augsburgu, stála spousta bachratých letounů Junkers, připravených k výcviku pilotních kandidátů bombardovacího letectva. Hülshoff byl s námi. Přes snůh a zimu jsme létali okruhy nad letištěm a s rukama hluboko zabořenými do kapes kožichu jsme mrzli na startu, až na nás dojde řada.

Po několika týdnech nás ke zdokonalení našeho výcviku C převedli do Ludwigslustu v Meklenbursku na tamější leteckou školu. Ještě jsme kurz ani nedokončili, když nás, naprosto šokované, začali přidělovat k bojovým útvarům. Náš velitel major Fruhner, jemuž nějaký zlomyslník nebo vtipálek vymyslel přezdívku, kterou tu nelze napsat, se nás zeptal, kde bychom chtěli sloužit. Považoval jsem za strategicky správné vybrat si střed říšského území, odkud bych se podle Clausewitzových principů dostal při excentrických úderech stejně rychle na nejlepší místa periferie. Zvolil jsem si letiště v Merseburgu.

Major Fruhner považoval mé úvahy v zásadě za správné, ale poznamenal, že to tam nepříjemně páchne

chemikáliemi z továren Leuna. Raději by mě viděl nedaleko mého zvoleného středu v krásném starém Nordhausenu v Harzu, v krajině Goldene Aue, na vysočině Kyffhäuseru, kde je slyšet troubení jelenů v Harzu a hašteření čarodějnic na Brockenu. Už jsem to všechno skoro viděl a slyšel, cítil jsem vůni jedlových lesů a Nordhausen se v příštích letech stane centrem mého života. Fruhner ušetřil můj citlivý nos pachem chemie a usadil mě v zeleném srdci Německa.

A zase pode mnou klapala kola Říšské dráhy na nové působiště přes Halle an der Saale, kde se ode mne oddělil Karl Hülshoff a jel směrem na Erfurt-Bindersleben. Přidělili nás ke stejné eskadře, kterou později pojmenovali na počest náčelníka generálního štábu, jenž se zřítíl s letounem, na 4. bombardovací eskadru „Generála Wevera“. Přes Eisleben a Sangerhausen jsem vjel do nížiny Goldene Aue a přes ni do Nordhausenu, města, kde byla vždy po ruce nordhausenská žitná a světově známý žvýkácký tabák Hanewacker.

A letiště...? Vypadalo poněkud pustě a prázdně, ale při bližším ohledání se zdálo, že bude za několik měsíců obyvatelné. Proto jsme zpočátku bydleli v Nordhausenu v soukromí. Měl jsem se hlásit u rodiny Binderových v Töpferstrasse 1a, křivolaké uličce v bezprostřední blízkosti Obilního trhu. V jeho středu se tyčila socha reformátora obklopená středověkými hrázděnými stavbami se štukem z gründerových časů, důstojnou radnicí a hotelem Römischer Kaiser. Nadčasově a pokrokově působila jen tramvaj, která v dlouhých intervalech skřípavě odbočovala z náměstí na hlavní ulici.

Jenom zase rychle pryč z téhle stísněné uličky bez chodníku, pomyslel jsem si, když jsem po kočičích hlavách dotápal k mírně se zvedajícímu vchodu do domu číslo 1a. Ale nakonec se ukázalo, že je přidělený byt šťastná a naprosto skvělá náhodná trefa. Rodina Binderových, starší i mladší, vedla za rohem obchod s lahůdkami, ve kterém bylo všechno, co nabízely luxusní obchody ve velkých městech. Stačilo, abych v krámu ukázal prstem, co chci ke snídani nebo k večeři, a pak jsem si u stolu dosyta dopřál vyžádané dobroty. Moji domácí mě také výslovně vyzývali, abych si přivedl na večeři dva nebo tři vyhladovělé kamarády, o jejichž nuzné existenci jsem se nezapomněl jen tak mimochodem zmínit.

Toto dobročinné a vojsku přátelsky naladěné smýšlení vysvětloval hodinář Gentzel odvedle, až do roku 1918 rotmistr a zákopový voják, špatným svědomím Nordhauseňanů – jestli si dobře vzpomínám, koncem dvacátých let odmítli ve svých zdech přijmout u příležitosti oslav tisíce let od založení tohoto svobodného říšského města generála polního maršála Hindenburga, říšského prezidenta. Chtěli to napravit; ostatně mít ve městě posádku, je přece také dobrý kšeft.

Ať už to bylo jakkoli, měl jsem jídla a pití, co hrdlo ráčí; jediná výjimka se týkala whisky – chutnala hrozně. Německo totiž chtělo šetřit devízy a vyrábělo si ji samo.

Mezi našimi ubikacemi na letišti se ještě pásly ovce, bachraté nákladáky zanášely betonové silnice blátem a spráší a vzletová a přistávací plocha řídké porostlá trávou se musela šetřit. Najednou přišel rozkaz naložit do našich Ju 52, tehdejších bombardovacích letounů, cvičné pumy.

Teď nastal vážný problém. Německo obnovilo vojenskou svrchovanost nad demilitarizovanou zónou na západě a přesouvaly se tam útvary wehrmachtu. Velitel mé letky major hrabě Luckner, starý válečný veterán, nenechával na sobě nic znát a vydával klidné a věčné rozkazy. Já jsem si jen říkal, že si snad neuvědomí, že ještě nemám průkaz C a nesmím sám řídit Ju 52, o chybějící kvalifikaci B pro létání podle přístrojů ani nemluvě. Chtěl jsem být samozřejmě u toho, až to začne.

Co by se asi stalo, kdyby na nás Francouzi napochodovali! Později, v roce 1938, mi generál von Kühlenthal, náš vojenský atašé v Paříži, vyprávěl, že Francouzi chtěli být za sedm dní v Mohuči, a také by byli, kdyby to jejich vláda spustila. Neudělala to, a tak jsme mohli klidně přestat nakládat a shazovat cvičné pumy a zůstat v pohotovosti. Dál jsme šetřili travnatý povrch letiště, hodovali jsme lahůdky Binderovic rodiny a ve službě jsme hltali samou teorií. Byla to mizérie, protože nám chyběla jakákoli rozumná činnost.

Major hrabě Luckner, velitel 8. letky, neuměl nás mladé důstojníky zaměstnat jinak, než nás nechat na půdě jedné budovy vyhlédnuté jako ubikace dělat pořadové cviky s mečem luftwaffe. Meč se sice podstatně liší od obyčejného kordu, ale přesto nás ten rituál nemohl nadchnout o nic víc, než život d'asa mořského, bratrance našeho šéfa. Ale na slavnostní přehlídku v Nordhausenu bylo potřeba se dobře připravit a vycvičit.

V této otupělosti najednou zaválo jako svěží větřík moje přeložení na tři měsíce do Berlína-Tempelhofu

k tvrdému a důkladnému výcviku dálkových letů a létání podle přístrojů. Karl Hülshoff, kterého tam přivál stejný vítr, mi opět temně vyhrožoval, že mě tentokrát dostane.

V Norimberské ulici jsme si nedaleko stanice metra pronajali pokoj u jednoho emigranta, carského plukovníka ve výslužbě. Karl si okamžitě pověsil na zeď fotku své budoucí nevěsty, oktavánky z Oberhausenu, zatímco já, podle Karlova a všeobecného názoru z hlediska populační politiky úplně břídl, jsem pořád nemohl s něčím takovým přijít.

Ale teď jsme po příjezdu podzemkou létali každou noc z Tempelhofu do Hamburku, Kolína, Stuttgartu, Mnichova- Oberwiesenu, Norimberku, Lipska, Danzingu (dnes polský Gdaňsk) a Königsbergu ve Východním Prusku (dnes Kaliningrad, Rusko), dostávali jsme zabrat, a jak tvrdil náš velitel, v zájmu přizpůsobení se mimořádným podmínkám jsme při mizerném osvětlení zírali na přístroje. Ve svých modrých dvouřadových oblecích, které nemohly být polské kontrole v Gdaňsku nápadné, jsme oba vypadali fešni a štíhlí. Pokud si dobře vzpomínám, znovu se mi hodil můj biřmovací oblek.

Akce, do níž nás v Tempelhofu zařadili a která měla sídlo v jedné z mnoha hal, měla krycí název „RB-Strecke“ a vedl ji kapitán Pohle, který krátce po začátku války padl při útoku na Firth of Forth do zajetí. Tento důstojník zorganizoval letecký provoz s maximální přesností a spolehlivostí na úrovni Říšských drah nebo Říšské pošty, náročný pro učedníky, které je potřeba vycvičit. Rudi Kiel, také z eskadry Generál Wever, Karl Hülshoff a já jsme seděli každou noc na střídačku za kniplem pod dohledem kapitána letectva Böhnera, bývalého poddůstojníka a frontového pilota, kterého osud zavál nejprve k Lufthanse a později k RB-Strecke. Kdo nebyl u kniplu, otáčel zaměřovací anténou, počítal, zakresloval nebo se pokoušel, což bylo přísně zakázáno, rozpoznat z okna aspoň záblesk světla z nějakého malého města, případně dostal od tlustého radisty Suppa zaměřování od cizí stanice navíc.

Ale to nestačilo. Pokud jsme přistáli v Königsbergu-Devau, po krátkém odpočinku jsme kvůli výcviku letěli naslepo za zatemňovacími závěsy v malé výšce v tom nejvrtkavějším počasí nad východopruskými jezery a lesy, abychom se po západu slunce vrátili do Berlína přes Gdaňsk, přes nekonečné temné Pomořany, sem a tam poseté ojedinělými světélky. Byla to tvrdá fyzická a psychická dřina o nic méně namáhavá, než plížení v poli písčím a vřesovištěm. Vždycky jsme spali jako zabítí.

Během dubna až června žádný výpadek kvůli špatnému počasí neexistoval. V noci se při QBI (špatné povětrnostní podmínky) přistávalo metodou ZZ, postupem používaným při špatném počasí a letu podle přístrojů, a na některých letištích, zvláště v Berlíně, technikou UKW-Lorenz. Byl to pro nás napínavý, vzrušující a nezapomenutelný zážitek nalétnout nad Neuköllnem na paprsek, sestupovat a vnímat kolem sebe v mlžném oparu rozjasňování světla velkého města. Je stále světleji, v padesáti metrech stáhnout plyn, a když zeleně zablikal a zapískal hlavní přistávací signál, byli jsme venku z mihotavého rosolu, před námi pouliční osvětlení, ozářené okraje letiště, červeně osvětlené překážky, a vpravo a vlevo od nás a pak dokonce nad námi komíny a kostelní věže. A dole přistávací dráha. Nádherný pocit po hodinách prožitých v „prádelně“. Pomalu se z nás stávali skuteční letci.

Po čtyřech až šesti týdnech nás jako učitel převzal nadporučík Giseke. Na jedné straně nám poskytl další teoretické základy a během řízení nám dával úlohy z matematiky, a na druhou stranu nás odměňoval za bezchybný let podle přístrojů pozváním do baru Savarin v Budapešťské ulici, kde se posadil ke klavíru a názorně nám ve zrychleném tempu předváděl, jak se sám vyjádřil, úpadek kultury od Mozarta k Peteru Igelhoffovi. Zvěčnili jsme se tam na stínidle lampy, které je, trochu zažloutlé a přenesené na další generace, dodnes k vidění na známém místě v Bad Godesbergu.

Nebylo to v noci, ale ve dne – sólový let s tou velkou kraksnou. Vzlet ráno mezi devátou a desátou hodinou. Blížil jsem se k stříbřitě se třpytícímu letounu, nádhernému exempláři Ju 52 s označením D-ADYL, a užasle si prohlížel svázané balíčky berlínských novin, které se z nákladního auta překládaly na palubu. Tlustoch Suppa už seděl uvnitř a přátelsky mi popřál dobré ráno, jako by se nedělo nic zvláštního. Když jsem si sedl, díval se na něj dveřmi a myslel na jeho děti, palubní mechanik otočil vyvažovacím kolečkem a mně najednou došlo, čemu se v životě říká vážná věc.

Začali jsme pojíždět ke vzletu směrem na západ. Před sebou jsem v oparu viděl Schönberský plynem. Byla souvislá oblačnost a ve výšce mezi asi sty a pěti sty metry visela mlha. Byly to tedy začátečnické podmínky. Přidat plyn, zrychlovat, zrychlovat a zvednout. Mechanik zvolna zatahuje klapky. Trochu ubírám plyn a jsem v mracích.

Ted' schytávám úder za úderem. Vertikální poryvy vzduchu narážejí jednou na levé, podruhé na pravé křídlo, někdy shora, jindy zase zdola. Kulička sklonoměru běhá přes tlumení kapalinou z jednoho rohu do druhého, umělý horizont se pohupuje a zatačkoměr se vrtí jako beránčí ocas od levého a pravého dorazu. Slunce uvádí tu polévku nahoře k varu. Plavu v oblacích a zápasím o svůj život, o naše životy. Kéž by vedle mne seděl můj starý kapitán, ležerní a stále se usmívající, nebo mazaný Gisecke, který si jednou rukou stále uhlazuje uzel na vázance. Ale je tam prázdno a ve mně opuštěnost. Myslím si, že to nezvládnou. Přístrojům už nevěřím. Cítím, že to pohnojím. Ne, takhle nesmíš uvažovat; vykašli se na své pocity, jak ses to učil. Dělej to mechanicky; kulička vlevo – stočení vpravo, variometr klesá – přitáhni knipl! Uplatnění toho naučeného je čiré utrpení, je mi to proti srsti. Překonat sama sebe je strašně těžké. Jenom ven z těch sraček, proniknout nahoru k modré obloze, ke slunci.

Ale ještě to chvíli trvá. Najednou je to strašidlo pryč. Cítím zvláštní nádherný klid. Všechno pramení z nevědomosti. Vyrovnávám kuličku, upravuji horizont, stavím zatačkoměr do latě a mému oku neujde ani variometr a letecký rychloměr.

Co to vůbec se mnou bylo? Nemám tušení. Ted' uvolněně zatačím ze západu na jihozápad, kurz Schkeuditz, na letiště Halle-Lipso, kde se má vyložit první část nákladu. Stoupám dál. Letmo pohlížím na mechanika. Ten zrudně zírá na kontrolky motoru. Je možné, že by si nevšiml mého zmatku?

Nespěchám, abych to vytáhl nahoru. Stoupám zvolna, užívám si své jistoty, své těžce nabyté nebo věnované jistoty. Jak jsem naučený, přibližuji se na paprsku velmi krátkých vln přímo na Schkeuditz, přistávám, vykládám a opět vzlétám dál do Drážďan, pak do Breslau (dnes polská Vratislav) a bez nákladu zpět do Berlína.

Později jsem ve Wesendorfu na Lüneburgském vřesovišti složil instruktorské zkoušky pro létání podle přístrojů a tehdy jsem si přísahal, že všechny své žáky přenesu všelijakými triky přes všechny těžkosti a hrůzy první velké a těžké krize, psychologické zkraty, a připravím je na pocit, že nemají nikoho vedle sebe, kdo by mohl zasáhnout a situaci zachránit. A když ta krize stále trvala, klidně jsem odešel od druhého kniplu, sedl si někam dozadu a tvářil se, že spím. Nervová zátěž ze zodpovědnosti za lidské životy není problém, který se omezuje jen na letectví, ale právě tady vystupuje do popředí často a drasticky. Je v něm živočišný strach osamělého tvora. Někomu může protékat nervovými vlákny klidný stejnosměrný proud, který je od impulzů vnějšího světa izolovaný hroší kůží. Ovšem takovou kůží jsem neměl. Byl jsem sám na sebe špatně připravený. Mým žákům se to nesmělo stát. Stupňoval jsem své požadavky až do chvíle, kdy měli už jen jedno přání – pryč od toho nesnesitelného chlápka, jen létat sám!

Po třech měsících vyrovnaných soubojů s Karlem Hülshoffem ve vzduchu a v podzemce na trase Norimberské náměstí-Tempelhof jsme se vrátili k eskadře; já ke svým hrncům v obchodu s lahůdkami Binderových. Ovšem důstojnické ubikace „Scharnhorst“ a „Gneisenau“ už byly pomalu obyvatelné a musel jsem vyjít s platem poručíka dvě stě říšských marek měsíčně, z nichž asi sto marek hned padlo na živobytí a splátku uniformy. Na letecký příplatek sto říšských marek jsem po jedenácti měsících letecké praxe a kvůli neukončenému vzdělání ještě neměl nárok.

Letecký provoz s naším prozatímním bombardérem Ju 52 byl k mému zklamání stále ještě silně omezený. A žádné klení nepomáhalo. Útěchu a zábavu jsem nacházel v kruhu nových kamarádů z letky. Léto bylo nádherné, krajina překypovala krásou, historickými památkami a lázněmi, a často jsme mívali k dispozici i malý dvojplošník, abychom se mohli oddávat leteckým zálibám.

V červenci 1936 jsem poprvé letěl s Ju 52 ve formaci letky a skupiny. Čekalo nás cvičení na operačním letišti (E-Hafen; zamaskované letiště bez personálu, jehož účelem bylo rozptýlit a zamaskovat rozmístění letectva; pozn. překl.). Naše 9. letka startovala jako poslední pod velením majora dr. Wolffa a já jako jeden z obou posledních členů roje. Cílem byl E-Hafen Wenigenlupnitz, vesnička nedaleko Eisenachu. Letiště bylo nevybavené, a kdyby na ně neumístili přistávací terč, bylo by ze vzduchu těžko rozpoznatelné.

Velitelským letounem zahájený přistávací manévř mě zlákal k porušení pravidel, které se mi stalo osudným, ale zároveň mě zavedlo na zcela novou a netušenou dráhu.

Poté, co velitel major Maaß, který seděl jako pozorovatel ve štábním stroji, letiště přeletěl, pokračoval dál. Rozmrzele jsem pozoroval, jak mizí směrem na Gothu a stále se nemá k tomu, aby zatočil na přiblížení. Má to být nějaký válečný postup přistání, sestoupit s letouny rychle a v krátkých intervalech,

a když to bude nutné, pokud možno s poslední kapkou paliva? Takovou blbost přece neuděláš, řekl jsem si, a když jsem měl přistávací terč kolmo od sebe, vysunul jsem přistávací klapky, ubral plyn a v zatáčce jsem klesl dolů a dosedl; pojel jsem na stojánku, na kterou mi ukazoval technik, a vypnul motor. Už jsem byl venku z letounu, když se v dálce vynořil velitel se svým doprovodem a pomalu se blížil. S hrdým vědomím, že jsem přistání skupiny ani v nejmenším nezdržel, spíš ho trochu urychlil – přece jsem neměl zapotřebí tu řadu prodlužovat – jsem čekal na ty loudaly. Užíval jsem si každou minutu jako potvrzení své přemýšlivé poslušnosti.

„Kočáry“ pomalu sedaly k zemi, rozdělovaly se, zastavovaly, vypínaly motory a pak se při nějaké utlumené činnosti rozhostilo ticho.

Čas plynul. Rozhlížel jsem se kolem dokola až k Wartburgu. Vtom ke mně přirachotil na motocyklu nadporučík Diekötter, řídící létání také v Nordhausenu, a oznámil mi, že se mám dostavit k veliteli a že dostanu s největší pravděpodobností flastr.

Stísněně jsem vyrazil. Asi jsem jednal trochu moc na vlastní pěst. Ale já už to nějak vysvětlím.

Zamířil jsem k statku na okraji letiště, který sloužil jako dílna a skladiště. Pod nádherným starým stromem vedle domu stál stůl, u jehož delší strany seděl velitel mé skupiny a u kratší velitel mé letky. Řekli mi, abych se posadil. Velitel prohlásil, že jsem před nedávnem vzbudil jeho nelibost, když jsem v Nordhausenu se „Stieglitzem“ předvedl kavalírský vzlet (vzlet s výrazně velkým počátečním zrychlením; pozn. překl.). Nic jsem na to neodpověděl, ale věděl jsem o tom víc – ten den foukal silný vítr, který mohl vyvolat dojem strmě provedeného vzletu. Viděl to ovšem jenom řídící létání, který mi kvůli tomu vynadal do mladých zajců.

Velitel klidným tónem pokračoval – moje dnešní nekázeň ho bohužel nutí přijmout opatření.

Udělal pauzu, která mi připadala nekonečná, svraštil čelo a otevřel aktovku. Vytáhl z ní papír, spíš široký než dlouhý, na němž, jak jsem viděl, bylo jen pár řádků. Vzal ho do obou rukou, podíval se na mne a prohlásil, že všechno, co teď uslyším a co na to sám řeknu, je pod hrozbou ustanovení vojenského trestního řádu přísně tajné.

Panebože, co mi to chtějí udělat? Cítil jsem, jak se mi podlamují kolena.

„Podepište to!“

Přečetl jsem to a podepsal. Velitel strčil papír opět do složky. Pak řekl: „Generál Franco se obrátil na říšskou vládu a požádal o pomoc.“

Myslel jsem, že jsem se pomátl. Kdo je generál Franco? Po stručném, ale otevřeném vylíčení situace ve Španělsku, se mě velitel zeptal: „Chcete tam odjet nebo ne?“

To znělo jako vyhrožování opatřením za právě spáchanou „letovou nekázeň“. To Španělsko musí být nějaká záluďná záležitost. Chtějí tě vyšoupnout, pomyslel jsem si. Moje obavy ještě narostly, když velitel dodal, že mě k tomu všemu ještě propustí z luftwaffe.

Pomoc! Jak jsem se k tomu dostal a jak se z toho vykroutím?. Nesměle jsem namítl, že bych si měl nejdříve přece jen udělat instruktorské zkoušky pro létání podle přístrojů; kurzu ve Wesendorfu bych se zúčastnil raději.

Zasáhl major dr. Wolff – tam přece mohu vždycky jít; ta španělská záležitost nebude trvat déle než šest týdnů, uvolnění z luftwaffe je čistě formální záležitostí a pak se normálně vrátím k letce jako by se nic nestalo – všechno se ovšem musí udržet v tajnosti. Všichni by se mohli přetrhnout, kdyby takový rozkaz dostali.

Veliteli naší letky jsem věřil víc, ale přesto jsem stále váhal, až jsem konečně, aniž bych věci domyslel do konce, řekl: „Ano.“

„No, konečně,“ oddechl si můj velitel.

Do nastávajícího dobrodružného podniku jsem si mohl vybrat osádku. Byli to samozřejmě moji lidé – rotmistr Hillebrand jako radista, rotný Eibisch jako palubní mechanik, a rotný Wutkowski jako první mechanik. S pozorovatelem se nepočítalo. Vždyť jsem měl jen přepravovat Frankovy vojáky z Maroka přes mořskou úžinu do Španělska.

Pak velitel načmáral cosi na papír a já jsem se poctivě snažil dívat se stranou. Když skončil, opřel se o opěradlo, zvedl papír a přečetl z něj, že se poručík Hajo Herrmann trestá za letovou nekázeň odnětím pilotního příplatku ve výši padesát říšských marek. Ačkoliv jsem měl pilotní příplatek, první ve své

vojenské kariéře, už pevně rozdělený na nejrůznější vydání, měl jsem z toho strašnou radost, ale nedával jsem ji samozřejmě najevo; spíš jsem předstíral mírnou zkroušenost. Pochopil jsem, že Španělsko není peklo Cayennských ostrovů, kam posílali Francouzi péct své vojenské provinilce, a že i když to nebude žádná sranda, přece jen to nebude žádná pochybná akce.

Ani v nejmenším jsem se nad rozkazem „pryč odtud!“ nepozastavil, ačkoliv se velitel prohřešil proti pravidlům, která nám důrazně vštěpoval – na každý zákrok se nejdřív vyspat.

Díky Bohu! Mám to za sebou!

Ta záležitost spěchala. Měl jsem si z letounu donést kombinézu a zavazadlo a odjet s velitelem autem do Nordhausenu. Tak jsem se ještě jednou rozhlédl po krajině, kterou jsem mohl jen stěží poznat, pohlédl na kopec s hradem Wartburgem a na tmavnoucí oblohu, na níž ještě chyběla půvabná večernice. Ovšem když jsme odtud odjížděli a já v zátylku cítil lehce vyděšené pohledy kamarádů, zemi pokrývala tma. Dlouhé měsíce mě litovali.

Moje zmatená a stále nic netušící osádka jela za námi v druhém osobním autě.

Druhý den si nás všechny do jednoho zavolal velitel, ještě jednou nás postavil do pozoru a posbíral písemná prohlášení ostatních. Moje osádka nezatížená špatným svědomím zářila radostí.

Velitel nám podle instrukcí generálního štábu objasnil všechny podrobnosti; ve Španělsku budeme mimo jiné chodit kvůli utajení v bílé košili, kalhotách a bílé čepici se štítkem, jak je v zemi zvykem, protože se to tam hemží špiony a není možné dávat najevo německé vměšování do španělských záležitostí. Major Maaß byl velmi seriózní člověk, ale myslím si, že by se neudržel smíchy, kdyby viděl, jak v Seville poprvé vycházíme z hotelu „Christina“ a shromážděný dav kolem nás jásá „Viva Alemana!“ A všichni Španělé chodili v černém oblečení.

Pak jsem ještě položil trapnou otázku, jak to bude s penězi; z čeho tam máme žít, když jsme propuštěni? Ale velitel nás uklidnil – plat budeme dostávat dál a se zvoláním „málem bych na to zapomněl“ dodal, že kromě toho nám budou měsíčně vyplácet 800 – slovy osm set – říšských marek navíc. A pilot bude dostávat ještě o něco víc.

Ještě ten den jsme odletěli, oblečení civilně střeoevropsky, do Berlína k eskadře „Richthofen“ v Döberitzu, kde nás pobočník nadporučík von Rettberg zaregistroval a prohlásil za pasažéry cestovní společnosti „Union“, kteří se mají nalodit v Hamburku.

Pasažéři této společnosti budili důvěru. Bylo to asi deset osádek dopravních letounů, vesměs bombardovací letci, stejně tolik stíhačů a nějaký pozemní personál. Z mé eskadry z Gothy zde byli hrabě Hoyos jako pozorovatel, nadporučík von Moreau a poručík Oskar Schmidt také jako pozorovatelé; ze stíhačů nadporučíci Eberhard, Trautloft, Strümpell, Henrici, von Houwald, Hefer, Knüppel a další. Velitelem byl major von Scheele, starý bojovník z Gran Chaka a kolonista dole na jižní polokouli, který uměl španělsky a pro Iberii byl přímo předurčený. Byl jako já z nordhausenské skupiny a jako reaktivovaný se usilovně snažil, aby ve štábu držel krok s přísnou organizací našeho velitele. Ale na otázku, kde jsou písemné instrukce, které měl vypracovat, musel příliš často odpovídat: „Všechny rozkazy vydány ústně, pane Maaßi,“ přičemž k lodičce přiblížil spíš pěst pravé ruky než napjaté prsty a neobratně srazil paty. Suverénně se vyhýbal oslovování kolegů se stejnou hodností „pane majore“, jak to dělali majoři – velitelé letek.

Než jsme se se Scheelem setkali v Döberitzu, nic jsme o sobě nevěděli. Kvůli nejpřísnějšímu utajení jsme se museli přesouvat odděleně. Ale když jsme se našli v cestovní společnosti „Union“, těšila se jedna *persona non grata* na druhou, neboť společenství „Nebílé bandy“ se utužuje jako každé jiné. Vzájemně jsme si potvrdili, co jsme tušili – „zbavili“ se nás za tisíc říšských marek jako náplastí na bolístku.

Kapitola 2

Španělsko 1936-1937

Hrozí nebezpečí, že se ve Španělsku usadí a rozšíří sovětský komunismus. Podporuje ho vláda Lidové fronty ve Francii a komunističtí dobrovolníci z mnoha zemí. Generál Franco volá na pomoc Němce

a rovněž Italy, kteří přicházejí do Španělska po dobytí Habeše. Evropské vlády se dohodnou na „nevěšování“, které se ovšem nedodrží. Ve Španělsku zuří od roku 1936 do počátku roku 1939 občanská válka.

V ranních hodinách 1. srpna 1936 zvedl kotvy v Hamburku-Jih parník Usaramo a společnost „Union“ na cestě po Labi servírovala na palubě první snídani – ovesnou kaši, kterou jsem považoval za svůj narozeninový moučník. Nechali jsme za sebou Helgoland, propluli jsme Lamanšským průlivem, minuli mys Finisterre a na zeměpisné šířce Lisabonu nám jeden německý torpédoborec předal tajnou zprávu. Kapitán lodi až do tohoto okamžiku nevěděl, kam pluje. Při podezřívavém pohledu na těžké bedny a zvláštní díly připomínající letadla se domníval, že máme zaútočit na Kamerun nebo Togo. Ale teď dostal kurz na Cádiz. Jemně se třpytící město vyčnívalo z ranního svítání jako z pohádky. Pak se pod slunečními paprsky rozprostřelo do šíře a oslnilo nás svou bělostí. Vpluli jsme do přístavu.

Usaramo vyvázaný k molu se začal hned vykládat. Lodě z Hamburku-Jih, které jinak pluly do malých a většinou špatně vybavených afrických přístavů, byly na přídi a na zádi vybavené nakládacími rameny a mezi nimi byly na sobě naskládané podezřelé těžké bedny, v jednom případě velmi důkladně. Vykládaná bedna vyklouzla ze závěsu, spadla na dlažbu, rozpadla se a uprostřed trosk ležela bachratá šedivě natřená puma ve své monumentální hmotnosti 250 kilogramů! Jako přihnán bouří se seběhl dav stovek zvědavců, zatímco já jsem s pistolí Walther statečně setrval u nástupního můstku, kam mě přidělili, abych udržoval klid, bezpečnost a pořádek. Věděl jsem, že se nemůže nic stát, protože puma neměla podle přepravních předpisů našroubovaný zapalovač.

Moje osádka, která měla se mnou na molu službu, dřevěnými třískami rychle přikryla politické tajemství, jež Německá říše právě odhalila. Musel jsem proto nechat bez pomoci radistu Hillebranda, kterého jakýsi vyděšený Španěl strčil do vody. Prostě smolař! Už ve vlaku zůstal u Eislebenu trčet zadkem v okénku záchodu a já se musel osobně zaručit, že ho neprozradím průvodčímu.

Takže taky pumy, nejenom doprava lidí, jak tvrdil velitel. Buď mi neřekl všechno, nebo neřekli všechno jemu. Pumy! To mě dráždilo. Jak se to všechno srovnávalo s Hitlerovým projevem na zahájení olympiády v Berlíně roku 1936? Ve Španělsku není žádný německý voják a žádný tam nikdy nepříjde. Oskar Schmidt, pozorovatel z naší duryňské eskadry, mínil, že je to vysoká hra. Ale copak jsme nebyli propuštěni z wehrmachtu? A neměl jsem ve svém pasu napsáno „obchodník“? Tyhle rozpory nás nijak zvlášť netrápily a těšili jsme se na pohnutou budoucnost.

Oskar Schmidt a já jsme ji spatřili hned druhý den ráno z kulatého okénka naší kabiny – z vod přístavu tryskala do výše jedna fontána za druhou a těsně u lodního boku duněly výbuchy. Rychle ven a zjistit, co se děje! Osamělý dvojplošník Breguet shazoval jednu pumičku za druhou a zjevně se pokoušel zasáhnout naši loď s nákladem. Naši stíhači už byli nervózní. Nejraději by otevřeli ty velké dřevěné bedny a smontovali si letouny.

Druhý den neotřásaly naší kabinou detonace doprovázené bručením letounu, ale hřmění děl. Rudí Španělé, vlastníci námořní floty, sem vyslali obrněný křižník, který pátil salvami přes celé město k našemu molu. Byla to ovšem střelba podle mapy bez výhledu na cíl a tedy značně nepřesná.

„Je jasné,“ řekl Schmidt, „že nám jdou po krku.“ To bylo moje první setkání s válkou. Jak dobrodružně a prostě to začalo, jak bouřlivě to pokračovalo a jak hořký byl konec!

V dlouhém nákladním vlaku jsme v prvních srpnových dnech roku 1936 jeli vstříc budoucnosti směrem k Seville, žhavému pólu Evropy. K soupravě připojili jeden nebo dva salonní vozy se zaprášeným plyšem, a my jsme se v nich smažili tak dlouho, až se zavařila osa jednoho nákladního vagonu a musela se udělat zastávka. Pauza v rovině Guadalquiviru bohaté na vyprahlé pastviny bez stromů byla nesnesitelná. Do mé rozpálené duše padlo tehdy slovo, které se vždy vracelo jako odpověď na naše otázky – „manana“, které mě jednou v nepřilíh vzdálené budoucnosti uvede do varu.

V hotelu „Christina“ jsem se ubytoval v pokoji číslo 125 – „ciento veinte cinco“, jak jsem se brzy naučil říkat, když jsem chtěl klíč. Vanu v koupelně jsem měl stále naplněnou studenou vodou a v noci jsem se do ní vždy několikrát ponořil, abych unikl vedru.

A pak to začalo. Denně do Tetuánu a odtamtud několikrát do Jerezu de la Frontera, trasa trvající 40-45 minut. Byla to muka. Postupně jsem zvyšoval náklad z dvaceti ozbrojených vojáků na čtyřicet. Když jsem

pojízďel na start, „Maurové“ si sborově mumlali modlitby, což mě zpočátku hrozně děsilo.

Dostat ten těžký náklad rychle nahoru mi pomáhaly prudké vzestupné proudy v pohoří Atlas. S rozkmitanými konci křídel jsem šplhal do výšky rychlostí dvacet až třicet metrů za vteřinu. Ta výška byla nutná. V Gibraltarském průlivu hlídkovaly válečné lodě rudých Španělů, které nás často ostřelovaly. Jednou úspěšně. Přímý zásah! Několik vojáků utrpělo vážná zranění. Za mnou se ozýval velký křik.

Po prvním ranním letu, přistání a vyložení nákladu v Jerezu de la Frontera, nás pozval pan Gonzales, opravdový grand a majitel nádherného palmami obklopeného domu podobajícího se zámečku, na snídani, k níž nám nechal naservírovat své vlastní skvělé světoznámé sherry. Jeho žena, Angličanka, tu měla často na návštěvě příbuzné a jeden mužský potomek, který neopustil své lehátko, se zajímal o náš letecký provoz a početné „Maurý“, kteří se vyhnuli z Ju 52, hned je nacpali do autobusů a odvezli na frontu severně od Seville. Už se nedalo nic tajit.

To se mi potvrdilo, když jsem jednou na rozkaz velitele letiště v Tetuánu vzal na palubu jednoho Francouze, hraběte de Pierrefeu. Zdvořile jsem ho požádal, aby se posadil do kabiny vpravo ode mne, protože by se mu nával vzadu zjevně nelíbil, a tak jsem poslední let ten den zahájil jako vždy. Už byla tma a na palubě nebyl radista. Mohl jsem ho postrádat a na radiostanici v Seville byl mnohem potřebnější. Trasa trvající asi šedesát minut se dala snadno zvládnout. Vítr byl stále stejný.

Když jsme minuli osvětlený Gibraltar, hrabě mě požádal, jestli by mohl převzít druhý knipl. Dovolil jsem mu to. A podívejme se, pěkně to řídil, poznal chybu kompasu a rychle se vrátil na kurz. Řemeslo ovládal. Předešel mou otázku – ve světové válce byl letec. Aha! Pak mi ale došlo, že tohle řemeslo v takové podobě za války ještě vůbec neexistovalo. Že by to byl zakuklený „turista“ jako já?

V Seville mě hrabě pozval na večeři do hotelu „Paříž“. Pochutnávali jsme si na různých chodech a opatrně jsme kroužili kolem klíčové otázky – je nebo není? Dobrá, jste obchodník! Olala. A já jsem ho ujistil, že nemohu uvěřit tomu, že je důstojník. Oba jsme lhali to své. Také slyšet jsme chtěli oba jen to své. Ale pravdu znal celý svět.

Jako druhého pilota mi přidělili španělského námořního důstojníka, kterého jsem měl naučit létat podle přístrojů. Projevil se jako učenlivý žák. Kromě toho jsem brával na palubu i důležité hosty, generály Cizinecké legie a různých druhů vojsk, ministry nebo jejich manželky. To mi jednou vyneslo setkání s generálem Frankem. Představil mě major von Scheele.

Von Scheele, který stál pořád po boku jednatele HISMA (Compania Hispano-Marroqui de Transportes) pana Bernhardta, nebo dokonce nad ním, mě z ničeho nic pověřil novým dodatečným úkolem. Oba zjistili, že se domluvíme se svým španělským kopilotem francouzsky, což se svého času považovalo za součást všeobecného vzdělání. A tak mě jmenovali vedoucím výcviku protiletadlových dělostřelců. Z břicha „Usarama“ totiž vytáhli na denní světlo dvacet protiletadlových kanónů ráže 20 mm, které se měly předat Španělům. Ti se ale v té zbrani vůbec nevyznali, stejně jako já. V Berlíně to vymysleli tak, že s námi poslali jako mechanika poddůstojníka protiletadlového dělostřelectva, který ovládal kromě technických znalostí jen němčinu. Takže nejprve začalo moje školení. Po posledním večerním letu s transportem jsem se svým poddůstojníkem rozebíral a zase sestavoval kanón, učil se zacházet s mířidlem a jednou brzy ráno jsem si usmyslel, že si vezmu na mušku balvan na příkrém srázu na druhém břehu řeky Guadalquivir.

Brzy jsem se cítil natolik dobrý, abych mohl cvičit Španěly – opět v noci v jedné hale za nesnesitelného vedra. Mohlo to být čtyřicet až padesát důstojníků pozemního vojska a námořnictva. Rozebrat a zase složit, až se všichni dostali po dlouhé době na řadu. Toužebně jsem myslel na svou vanu se studenou vodou.

Na moji otázku, co bude dělat čtyřicet až padesát důstojníků s dvaceti kanóny, mi von Scheele a Bernhardt sdělili, že přijdou ještě další zbraně.

Protože byl nedostatek motorových vozidel, za něž by se daly ty kanóny zavěsit nebo na ně naložit, vzbudil jsem zájem svých žáků o koně, kteří by se mohli sebrat i s kolesnými dělostřelcům. Tento požadavek sice vzbudil nelibost velitele dělostřelectva, ale s následnou pomocí generála Kindelana, náčelníka generálního štábu španělského letectva, se to podařilo.

K cvičným střelbám jsem sehnal několik papírových balónů naplněných horkým vzduchem, které jsem nechal táhnout nad řekou. Střelby byly pro Španěly skutečnou legrací, zvlášť když se jim podařil přímý zásah. Nedostatečná bezpečnost nikoho netrápila.

Když jsem s nimi dokonale vypiloval pravidla cvičení, dostatečně procvičil výjezd baterie se čtyřmi

kanóny do postavení a jejich odkolesnění a pokaždé jsem zohlednil španělské sklony k velkolepému představení, stěží jsem se mohl ještě zmínit, že jde o německé kanóny – zastihlo mě poslední hvízdnutí. Konec cvičení, kanóny na frontu!

Na cestu do Cordoby, Granady, Toleda nebo Burgosu se odeslaly vždy dva nebo čtyři kanóny a ze mne udělali něco jako „generálního inspektora“, který běhal stále dokola a kontroloval, jestli je všechno v pořádku. Zdejší život mi přerostl v opravdovou dřinu v potu tváře, protože jsem musel kromě toho ještě dostat svých tisíc vojáků přes úžinu, a odkudsi se stále vynořovaly další děti pouště, které mířily do Španělska.

Když jsem se chtěl jednou večer propocený a zaprášený vydat ke svým protiletadlovcům, abych se rozloučil, přihnal se ke mně motocyklista a předal mi lístek, na němž stálo: „Dnes večer Fiesta de la Raza, Alkazar, Sevilla. Nemám čas. Zastupují mě Herrmann a dr. Fischbach. Předtím se umýt a oholit. Nejlepší oblek. Podepsán von Scheele.“

Rozloučení s letci a námořníky nebylo definitivní. Věděli jsme, že se na jiných místech ještě setkáme.

Tak jsem tam vyrazil. Najedl jsem se, jako obvykle, při svém posledním přistání v Tetuánu, dal si sklenku sherry a tabletku chininu proti malárii, které byly v důstojnickém kasinu vždycky k mání. Tak jsem s naším doktorem, on zkrášený jizvami od šavle, já s dohledka vyholenou dětskou tvářičkou, oba ve světlých letních oblecích, prošel hlavním vchodem. Hned jsem zjistil, že přítomní pánové mají na sobě fraky a dámy kouzelné dlouhé šaty, spíš folklórní než evropsky módní, vysoké hřebeny ve vlasech a přes ně přehozené nádherné šátky. Obraz pozvaných hostů korzujících v palmové zahradě kolem bengálsky osvětlených fontán nabízejících ochlazení a pod nízkou stojícím velkým zlatožlutým měsícem nebyl nic jiného než pohádka z Tisíce a jedné noci.

O půlnoci nastala další povedená a dojemná podívaná – uprostřed Salle de los Ambajadores se pod kupolí s nádherně jiskřící mozaikou usadil v křesle podobajícím se trůnu vedle ministra Queipa de Llana marocký velkovezír v bílém burnusu a se vzácnými hosty stojícími v půlkruhu čekal na příchod tanečního páru. Při jeho vyhlížení jsem postřehl světlou ostudnou skvrnu, letní oblek doktora Fischbacha ve společnosti důstojných grandů a aristokratických dam, Španěly velkoryse přehlížený. Já, stejně vyčnívající, jsem se nenápadně vmísil do poslední řady a najednou jsem se ocitl vedle jakési půvabné bytosti, roztomilé mladé slečny v andaluském kroji, doslova osamělé mladé dámy. To je tu nemyslitelné! Scéně dominovaly jen manželky a dcery přitisknuté na své seňory. To bude určitě ta tanečnice. Když jsem trochu přivykl přítmi, všiml jsem si, že ta kráska pohybuje rty a nadlouho přivírá víčka s dlouhými řasami. Proboha, ona se modlíla. Když se rozezněly struny kytar, otevřela oči, vzhledla vzhůru a pokřižovala se. Pak slabě zachrastily její kastaněty, ona hbitě vyběhla, protáhla se řadami hostů a spěchala před zlatá křesla, kde se v tom okamžiku, jako by spadl z nebe, objevil neokázale její tanečník a klesl vedle ní na kolena. Obraz pokory a hrdosti. Ovšem když kytary rozehrály téma naplno, vytryskla z tanečníků ohnivá vášně a divokost. Ta maličká, zpočátku opravdovou nenávistí naplněná a krutá Carmen sršící pohrdáním, se najednou proměnila v laskavou milenkou, aniž by příliš odhalovala jistou přísnost a emoce.

Už dávno jsem postoupil dopředu, aby mi z toho dobrodružství nic neušlo, a úplně jsem přítom zapomněl na hostiteli prominutou nepřístojnost svého oděvu. Můj potlesk znatelně překonával uměřené ocenění tanečníků těmi dámami a pány. Opravdu, to nebylo jen nádherné, byla to nádhra sama, myslím jsem si, ještě když jsem se po půlnoci vracel do hotelu řadami domů, z nichž stále sálalo horko.

Druhý den jsem brzy ráno podal majorovi hlášení o průběhu večera. Potvrdilo se, co si myslel doktor. Von Scheele mi to řekl na rovinu – nechtěl tam jít, protože nemá rád formality. Po světové válce musel v Jižní Americe tvrdě pracovat. Mám se podívat na jeho ruce. Natáhl je ke mně. Dojalo mě to a kamarádkou otevřeností toho starouše jsem se cítil poctěný. Měl jsem toho starého bojovníka rád.

A musel jsem uznat, že se tenhle tvrdý, neohraný a trochu podsaditý sedlák nemůže do španělské etikety nutit. Já jsem tyhle zbytečné, ale hezké způsoby naopak oceňoval. Byly také zajímavé; u nás něco takového skoro neexistovalo. Ale kdyby si se mnou osud pohrával jako s majorem, možná bych uvažoval jako on.

Moje mnohostranná a dny naplňující činnost měla jednu vadu na kráse; nepřidělili mě k letce „Pedros y Pablos“, které velel nadporučík von Moreau. Tato jednotka byla u Španělů oblíbená a slavná, protože uvolnila obklíčení Toleda a shodila potřebné zásoby a střelivo do Alcazaru.